

*View Over the Balkan Peninsula
Поглед над Балканите*

ДОГОВОРЪТ ОТ 927 ГОДИНА МЕЖДУ БЪЛГАРИЯ И ВИЗАНТИЯ

Станимир Звездов

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

Резюме. В настоящата статия ще се направи опит да се систематизира и обобщи информацията за договора от 927 година между българския владетел Петър и византийския император Роман I Лакапин. Ще бъде привлечена цялата достъпна за автора научна литература по въпроса, като целта ще бъде да се опише дипломатическата подготовка на договора, клаузите в него, както и отношението на съвременната медиевистика към този правен акт.

Keywords: Bulgaria, Byzantium, Tsar Peter, Romanus Lacapenus, George Sursuvul, Maria - Irina Lacapena, Treaty of 927

Царуването на Симеон изправя България на границите на възможностите ѝ. Всичките ресурси на държавата са впрегнати в епичния сблъсък с Византия. След управлението на Ираклий и обсадата на Константинопол от авари и перси, както и двете обсади на Константинопол от арабите при управлението на българския владетел Симеон, Византия отново е изправена на прага на оцеляването си.

Ненавременната смърт на Симеон на 27 май 927 година оставя грандиозните му проекти недовършени. Успешните му военни кампании срещу Византия увеличават значително територията на българската държава, която вече се простира върху по-голямата част от Балканския полуостров, но тези територии при смъртта му остават все още не достатъчно усвоени. Има само една военновременна граница, която била твърде крехка. А византийците никога не биха се отказали от почти всичките си балкански владения. В същото време, вследствие политиката на Византия и опитите ѝ чрез коалиция с други държави да спре агресията на Симеон, България при смъртта му остава заобиколена от врагове. Освен Византия, която е основната жертва на Симеоновата експанзия, като противници на България в този период се очертават и маджарите и хърватите. Освен това опитите да бъде призната титлата му „василевс на българи и ромеи“ остават в сферата на добрите пожелания, защото тя не била призната нито от Византия, нито от Папството. Предстояло да се уточни и статутът на българския първосвещеник. Подчиненият му статут към Кон-

стантинополската патриаршия застрашавал независимостта на българската държава и бил проводник на византийски политически влияния.

В тази сложна ситуация на престола се възкачва по-малкият син на Симеон – Петър, пред когото стояла нелеката задача да реши всички тези сложни проблеми, стоящи пред българската държава. И той се справя блестящо. Чрез дипломатически преговори и взаимни отстъпки от страна на България и Византия се стига до един мир, който бил еднакво важен и за двете държави, изтощени след продължителните войни по времето на Симеон.

В началото на управлението на Петър синът на Симеон от втория му брак със сестрата на Георги Сурсувул, заедно със своя пръв помощник – вуйчо си Георги Сурсувул, продължили военните действия срещу Византия, запазвайки твърдия курс на българската външна политика. Според изворовите данни Петър имал известни успехи в тези си начинания. В „Житие на Мария Нова“ се споменава следното:

„Малко по-късно казаният Симеон напуснал жалката си душа и Петър, неговият син, наследил властта. Той, като се възползвал твърде варварски от обстоятелствата, разрушил до основи завзетите от неговия баща градове в Тракия, повикал при себе си намиращите се в тях българи и с тях по същия начин разрушил Виза^{1)“}.

В тази връзка в Продължителя на Теофан се споменава и за поход на българите в Македония, „за да внушат страх, както е естествено на ромеите“⁽²⁾. Същото известие се преповтаря и от Лъв Граматик³⁾, Псевдо-Симеон⁴⁾, Скилица-Кедрин⁵⁾ и Продължителя на Георги Монах⁶⁾.

Тези действия според някои историци имали за цел да покажат, че и новият владетел на България ще продължи войнствената политика на баща си и ще оказва непрекъснат натиск върху ромеите, целящ по-добри условия при едни дипломатически преговори евентуално⁷⁾, както и че се целяло да се създаде една пустееща област в южните гранични пространства на българската държава, която като буферна зона да предпазва основните ѝ територии⁸⁾.

В тези първи месеци от управлението на Петър византийските извори споменават, че околните народи на българите, тоест хървати и маджари, подготвяли нападения над България. В същото време територията на държавата била нападната от скакалци и настъпил голям глад. В допълнение на това българите очаквали атаки и от страна на византийците⁹⁾. Може би тези нападения в Тракия и Македония, за които споменахме, са били превантивен удар срещу една бъдеща византийска агресия.

След въпросните нападения над Македония¹⁰⁾ византийските автори споменават, че византийците изпратили войска или подготвяли такава, от различните извори не става съвсем ясно. Но когато българите дочули за това, Петър и неговият опекун Георги Сурсувул изпратили скришом един монах от арменски произход на име Калокир, който носел със себе си хрисовул до византий-

ския император¹¹⁾. Най-подробен в начеващите преговори между византийци и българи е Продължителят на Теофан. Според него хрисовулът съдържа предложение за мир, както и предложение за брачен договор, който да подпише мирния договор. Император Роман I Лакапин приел с огромна радост този жест на добра воля от страна на Петър и Георги Сурсувул и изпратил веднага с дромон монаха Теодосий Авука и царския свещеник Константин Родий, за да преговарят в Месемврия с българите. След като пристигнали и уговорили това, което било необходимо, те се върнали по суша заедно с българина Стефан. Според Пламен Павлов този Стефан бил близък роднина на Петър, но за това няма конкретни исторически сведения¹²⁾. Въпреки че важноста на мисията, както и нейната тайнственост в началото, позволява да се предположи, че той е бил, ако не роднина, то твърде приближена до българския владетел личност. Според Тодор Тодоров споменатият Стефан всъщност заемал длъжността кавхан¹³⁾. След пристигането на византийските пратеници и споменатия Стефан в Константинопол, пристигнали и Георги Сурсувул, Симеон калутаркан и усампис, Симеон – шурей на българския владетел, някакъв сродник на Петър, по име Стефан и маготин, крон и миник. Те се срещнали с император Роман Лакапин. Когато видели дъщерята на Христофор – син и съимператор на Роман Лакапин, те сключили първо споразумението за мир и чак след това писали на Петър да дойде лично в Константинопол. Магистър Никита – сват на император Роман Лакапин, бил изпратен да посрещне и доведе в столицата българския владетел. Когато Петър пристигнал, императорът се качил на триера и отишъл във Влахерните. Там посрещнал пристигналия Петър и го приветствал. След като водили преговори, те подписали мирния договор и споразумението за брака между българския владетел и дъщерята на съимператора Христофор – Мария. Изворите споменават, че преговорите били извършени с посредничеството на протовестиария Теофан. На 8 октомври 927 година било извършено бракосъчетанието на българския владетел Петър с внучката на император Роман Лакапин – Мария, наречена по случай мира Ирина. Церемонията била водена от Константинополския патриарх Стефан II (925 – 928), а кумове на младата двойка били Георги Сурсувул и протовестиарият Теофан. След дълги празненства владетелската двойка си заминала за България¹⁴⁾.

Във връзка с този договор е интересен и въпросът колко точно е била властта на Георги Сурсувул. Според някои автори основните механизми на властта били в ръцете точно на този съветник на твърде младия владетел на България¹⁵⁾. Според други значението му не било определящо¹⁶⁾. Изглежда, че Георги Сурсувул е имал огромно влияние над Петър, който в този момент е бил около 20-годишен. Може да се предположи, че основният идеолог за мира с Византия е точно Георги Сурсувул. Но разбира се, без повече извори е твърде трудно да се каже със сигурност докъде се е простирала властта на този виден български държавник.

За съжаление, текстът на договора от октомври 927 година не е запазен, но по сведения на византийските и някои латински автори за управлението на цар Петър могат да бъдат възстановени някои от основните клаузи, залегнали в него.

1. На първо място, бил поставен въпросът за уреждане на границата между Византия и България. Няма преки данни в изворите, които да говорят за такава клауза, но е напълно вероятно да е имало такава, като имаме предвид главоломното териториално развитие на България при цар Симеон и отрицателната позиция на Византия към тези завоевания. Според повечето мнения по въпроса всички военновременни земи, завоювани от Симеон, се връщали на Византия, като границата се определяла от по-старите договори от 896 и 904 г. Въпросът за точната граница на България и Византия след договора от 927 година все още е спорен и търпи корекции¹⁷⁾.

2. На второ място, оставала клаузата от договора от 896 година – Византия да изплаща годишен данък на България, като доказателство за това е пратеничеството в края на 60-те години на X век при византийския император Никифор II Фока, което да изисква дължимия годишен данък¹⁸⁾.

3. На трето място, било уговорено да бъде извършена размяна на пленници и от двете страни. За размяната на пленници споменава Константин Багренородни¹⁹⁾.

4. На четвърто място – и може би най-важна от всички останали клаузи, било признаването на царското достойнство на Петър. Оттук насетне той се титулувал „василевс на българите“, както и всички останали български владетели до падането на Средновековната българска държава. Тази титла била право, за което с основание претендирали и владетелите на Второто българско царство, след като веднъж вече било дадено на Петър. Българският цар бил обявен според специфичната идеология на византийците за „покорен син“ на византийския император и за втори след самия василевс на ромеите. Това ясно се вижда и от сведението на посланика на императора на Свещената Римска империя – Отон I, епископ Лиутпранд, който, като пристигнал в Константинопол, срещнал български пратеници, които на организираното пиршество били поставени на трапезата точно до императора на ромеите, като втори след него, а посланикът на Свещената Римска империя според протокола бил поставен по-назад²⁰⁾. Това показва новия извоюван статус на българския владетел. Петър е наречен „василевс на България“ и в кореспонденцията му с константинополския патриарх Теофилакт²¹⁾. Това, което било отказвано на Симеон, било дадено в доста по-малка степен на Петър, но въпреки това значението е огромно²²⁾. Титлата „василевс“ на българския владетел е ясно упомената и в печатите му, открити в България²³⁾.

5. На пето място, била призната като автокефална, начело с патриарх, и българската църква, като основното доказателство за това е, че според тога-

вашните разбирания царство без патриарх не бива да съществува. Тоест, ако приемем, че е дадено царско достойнство на Петър, трябва да приемем, че и българският първосвещеник е бил обявен за патриарх. Има и конкретно сведение. В Дюканжевия списък на българските архиепископи се посочва Дамян – митрополит на Дръстър, като пръв български патриарх, признат от Византия по времето на император Роман Лакапин, който бил свален от този пост едва през 976 г. от император Йоан Цимисхий²⁴⁾. Дългото управление на този български патриарх (повече от 40 години), кара някои историци да се съмняват, че Дамян е бил обявен за патриарх при подписването на договора от 927 г. Те поставят някои от по-ранните български архиепископи, споменати в Бориловия синодик²⁵⁾. Въпросът стои все още открит, макар самото признаване на патриаршеското достойнство да се приема от повечето учени²⁶⁾.

6. На шесто място, било постигнато споразумение и за сватба между българския цар Петър и внучката на император Роман I Лакапин и дъщеря на съимператора Христофор – Мария, която в чест на мира била прекръстена на Ирина²⁷⁾. В изворите се споменава, че тя била едновременно и скръбна, и радостна. Скръбна, защото се разделяла с роднините и сродниците си. И радостна, защото щяла да стане съпруга на цар и господарка на българите. Значително по-късно от 927 г. Константин Багренородни посочва няколко причини срещу сключването на този брак. Едната е канонична, другата е свързана с някаква заповед на Константин Велики²⁸⁾. Но според някои учени няма реална причина, за да не бъде осъществен този брачен съюз. Според тях се касае по-скоро за личното неприязнено отношение на Константин Багренородни срещу Роман Лакапин и неговата политика²⁹⁾. Роман Лакапин всячески се опитвал да отстрани Константин Багренородни от властта, макар и да бил законен наследник на византийския престол, и това предизвиквало негодуванието му³⁰⁾. Въпреки всичко обаче този брак е от редките случаи, когато се давала византийска принцеса на чужд владетел, макар и християнин, което показва колко е бил необходим мирът за Византия в този период³¹⁾.

Като се дистанцираме от изброените основни клаузи на договора от 927 г., според някои автори е имало и специфични военни клаузи, които задължавали страните по договора за взаимопомощ при опасност³²⁾. Като примери се дават предупрежденията на българския цар Петър към византийците за походите на руския княз Игор през 941 и 943 г.³³⁾. Има и податки от арабски източници за участие на българи във византино-арабските войни в Мала Азия по времето на император Никифор II Фока³⁴⁾. Освен изброените може да се даде за пример и помощта, която иска цар Петър от византийците при унгарските нашествия. Както и оплакванията на византийците, когато българите започнали да пропускат унгарците през своя територия, за да опустошават ромейските владения. Дали има такива клаузи обаче, е изключително спорен въпрос. В случая с руснаците може да става въпрос за израз на добра воля от

страна на Петър, който на всяка цена държал да се запази мирът с Византия. Във втория случай споменатите българи във византийската войска може да са политически или други емигранти, постъпили на византийска служба, а не специални контингенти, изпращани от българския владетел. Според Катерина Венедикова тези известия се отнасят за постоянно българско население, което живеело в Мала Азия и било използвано от византийските власти срещу арабите³⁵⁾. Цветелин Степанов също приема тази теза, макар и да цитира мнението на Спирос Врионис, който приема точно обратното – че тези българи всъщност били изпращани от българската държава³⁶⁾. Общо взето, след мира от 927 г. и сключения брак между Мария-Ирина Лакапина и цар Петър се създали изключително приятелски отношения между владетелските дворове на България и Византия. Тази взаимопомощ може да се дължи на това, а не на никакви специални клаузи в договора. Но без повече конкретни данни този въпрос остава спорен.

Както виждаме от приведените сведения, договорът от 927 г. заема изключително важна роля в съдбините на България през цялата ѝ средновековна история. Оценките на различните изследвачи за значението на този договор обаче са твърде разнопосочни. Като ги систематизираме, можем да ги разделим на три групи.

– Мнения, които приемат, че сключеният договор има по-скоро отрицателен ефект върху по-късното развитие на българската държава.

– Мнения, които приемат положително сключенияте спогодби.

– Мнения, които смятат, че договорът от 927 г. има и положителни, и отрицателни страни.

Към първото мнение се придържат доста историци. Още Гилфердинг твърди, че идването на Мария-Ирина в България било „залог за господството на Византия в двора на цар Петър“³⁷⁾. Марин Дринов също подчертава някои отрицателни страни от подписания мир, като има предвид най-вече неспазването на договора от страна на византийците, които открито подкрепили отцепването на Сърбия, начело с княз Чеслав, от територията на България, както и вътрешната неприязнена реакция на някои кръгове в България към подписания договор³⁸⁾. Също отрицателна позиция заема и Константин Иречек, който смята, че Византия всячески спомагала за разлагането на българската мощ³⁹⁾. Васил Златарски приема, че с женитбата на Мария-Ирина с цар Петър в българския царски двор навлязло зловредно византийско влияние, което имало деструктивно значение върху цялостния исторически път на България⁴⁰⁾. Подобно мнение застъпва и Петър Мутафчиев, който чрез идването на византийската принцеса и нейната свита в България говори за „развращаващото влияние на Византия и на нейната култура“ и смята, че те се превърнали в проводници на византийските интереси⁴¹⁾. Георгий Острогорски приема, че византийските императори Роман I Лакапин и Христофор направили Петър

„свой послушен зет“, като подчертава и че никога влиянието на Византия не е било толкова огромно, както след подписването на договора от 927 г.⁴²⁾. Шарл Дил възприема като период на упадък царуването на Петър, като подчертава и „все по-голяма и по-голяма зависимост от Империята“⁴³⁾. Иван Дуйчев също смята Петровото царуване за период на упадък, но приема, че това не е само по вина на цар Петър, а е процес, започнал още по времето на Симеон. Тоест според него византийското влияние, за което се обвинява обикновено цар Петър, всъщност започва да се проявява още от времето на Симеон⁴⁴⁾. Робърт Браунинг приема, че „Мария и нейният византийски антураж, изглежда, са доминирали в двора, което го лишило от доверието на народните маси и на териториалните магнати“⁴⁵⁾. Димитри Оболенски също смята, че византийското влияние станало значително по-голямо, като стига дори по-далеч, като казва, че България била превърната в „послушен сателит“⁴⁶⁾. Джон Файн също вижда огромно византийско влияние в България след договора от 927 г., като приема дори, че това влияние принудило българските поданици на съпротива срещу официалната власт в лицето на Петър, като масово подкрепили еретическото учение на богомилите⁴⁷⁾. Иван Божилов смята, че цар Петър „потъпкал идеите на своя велик баща“, като привежда като доказателства отказването от претенциите на Симеон за „василевс на българи и ромеи“, както и лесното сродяване с византийския императорски двор, което не влизало в плановете на Симеон, целящ чрез брак на своя дъщеря с император Константин VII Багренородни да стане василеопатор⁴⁸⁾. Руската медиевистка Иванова смята, че промяната на курса на българската външна политика и мирът с Византия принудили известна част от българското общество на съпротива, проявление на което е и въстанието на по-големия брат на Петър – Михаил, през 930 г.⁴⁹⁾. Напоследък отрицателна позиция изказа и Георги Николов, който приема, че „мирът между Българското царство и Византийската империя може да се смята, като главна причина за настъпилата кратка криза в българския царски двор (928 – 930)“. Според него „срещу политическата линия на цар Петър се надигнали сподвижниците на цар Симеон Велики в многолетните му войни с Византия“⁵⁰⁾.

Към второто мнение спадат твърденията на някои стари, но в по-голямата си част съвременни историци, които се опитват да преразгледат Петровото царуване, като цяло. Още Фьодор Успенский оценява високо значението на мира от 927 г. върху по-нататъшното развитие на Българската държава. Според него мирът от 927 г. дал възможност да се образува така необходимата спойка между етнически разнородното население на огромната Българска държава⁵¹⁾. Янко Сакъзов също оценява мира от 927 година като благоприятен за България⁵²⁾. Стивън Рънсиман приема, че бракът между Мария-Ирина и цар Петър бил „голяма победа за авторитета на България“, както и договореностите по мирния договор, като цяло⁵³⁾. Иван Богданов приема огромната роля на

договора от 927 г.⁵⁴⁾. Василка Тъпкова-Заимова също оценява високо събитията от 927 г., като приема, че мирът позволил на България да се закрепил след продължителните войни при Симеон⁵⁵⁾. Петър Коледаров смята, че договорът осигурява „редица важни придобивки за България“, като изрежда споменатите вече клаузи на договора⁵⁶⁾. Георги Бакалов приема, че договорът от 927 г. има „важни сетнини за българската държава“, като привежда основанията, че в международен план след признаването на царската титла на Петър България се нареждала непосредствено след Византия по престиж.

От друга гледна точка се прави и интересната бележка, че когато някои от историците говорят за „зловредно византийско влияние“, трябва да се има предвид, че целият „Златен век“ при Симеоновото царуване до известна степен се дължи на благотворното културно влияние на Византия, затова не бива то непременно да се поставя под отрицателен знак. Също така се прави и важното уточнение, че мирът е бил необходим също толкова за България, колкото и за Византия – и двете еднакво изтощени от перманентната война⁵⁷⁾. Емил Александров подчертава огромното международно значение, което има договорът от 927 г., нареждайки България веднага след Византия по престиж⁵⁸⁾. Франц Тинелефд също изброява най-значимите успехи за Петър от договора от 927 г., като признаването на титлата „василевс“ и женитбата му с византийската принцеса⁵⁹⁾. Пламен Павлов изтъква огромния пробив в „ценностната система на римо-византийския универсализъм“ и „в теорията за световно господство на Новия Рим“ след признаването на царското достойнство на цар Петър⁶⁰⁾. Васил Гюзелев приема, че мирът и бракът между Мария-Ирина и Петър от 927 г. „узаконявали важното и значително място на могъщото и обширно Българско царство в политическата история на Европейския Югоизток, нейното превъзходство спрямо Византийската империя“⁶¹⁾. Огромното значение на договора от 927 година се приема и от Ангел Николов, който споменава че след договора, „България най-после получава признание като равностойна на Византия суверенна държава“⁶²⁾.

Третото мнение се застъпва единствено от руския историк Николаев. Той приема гледището, че договорът от 927 година не трябва да се приема еднозначно. За България договорът има своите положителни и отрицателни страни. Положителните страни са даването на царско достойнство на Петър, както и признаването на автокефалността на българската църква, което издигнало значително престижа на България в международен план. Но от друга гледна точка, той посочва, че отстъпването от политиката на Симеон, както и отказването от завоюваните от него територии, прави България по-малко печелившата от договора, отколкото Византия. Още повече че мирът с България развързал ръцете на Византия за сблъсъка ѝ с арабите в Мала Азия⁶³⁾.

Договорът от 927 г. предопределя един доста дълъг мирен период на съзидателно начало, което твърде често се подценява заради разпространението

на богомилството, както и някои други отрицателни тенденции във вътрешното развитие на българската държава. Този мир дал възможност на българската държава да отдъхне и да се възстанови след продължителните и изтощителни Симеонови войни. Същото се отнася и за Византия. Мирът бил изгоден и за двете страни. Затова и вестта, че ще е сключен мир, била посрещната толкова въодушевено и радостно от византийците, както става ясно от поетичната творба на византийския книжовник Теодор Дафнопат „Слово за мира с България“⁶⁴). След взаимни отстъпки българската дипломация при цар Петър постигнала един значителен успех, какъвто е признаването на царската титла на българския владетел, както и постигането на автокефалност на българската църква, начело с патриарх. С пълно основание може да се каже, че продължилият няколко десетилетия мир предопределил бъдещето на българската държава. Но този дипломатически успех в началото на управлението на Петър не би бил възможен без огромния натиск, който оказал Симеон върху византийците. Симеон искал невъзможното (титлата „василевс на българи и ромей“), но благодарение на тези си искания направил възможно неговият наследник Петър да получи максималното, макар и да отстъпвал от доктрината на своя баща.

И в заключение можем да кажем, че този мир направил възможно културната и духовна политика, започната от Борис-Михаил, продължена при Симеон, да бъде успешно завършена при Петър. При управлението на цар Петър може да се каже, че окончателно се родил нов цивилизационен тип, който можем да наречем старобългарска култура.

БЕЛЕЖКИ

1. Гръцки извори за българската история, 5, 1964, стр. 80 (По нататък в текста тази поредица ще бъде означена, като ГИБИ).
2. ГИБИ, 5, 1964, стр. 136.
3. ГИБИ, 5, 1964, стр. 167.
4. ГИБИ, 5, 1964, стр. 182.
5. ГИБИ, 6, 1965, стр. 255 – 256.
6. ГИБИ, 6, 1965, стр. 150.
7. Златарски, В. (2002). История на българската държава през Средните векове, 1(2), стр. 520 – 521; Коледаров, Петър (1982). Цар Петър I. Военноисторически сборник, 4, стр. 193 – 194.
8. Коледаров, П. (1979). Политическа география на Средновековната българска държава, 1, стр. 21 – 22.
9. Продължителят на Теофан – ГИБИ, 5, 1964, стр. 135 – 136; Лъв Граматик – ГИБИ, 5, 1964, стр. 167; Псевдо-Симеон – ГИБИ, 5, 1964, стр. 182; Скилица-Кедрин – ГИБИ, 6, 1965, стр. 255, в списъка с противници на българската държава споменава и сърбите, но те още при Симеон са завладени.

- Интересно дали е нямало раздвижване сред тях след смъртта на Симеон? Продължителят на Георги Монах – ГИБИ, 6, 1965, стр. 150.
10. Споменатите нападения над Македония са всъщност може би същите походи, които са споменати в „Житие на Мария Нова“. Споменатата Македония най-вероятно е тема Македония, която е била в Одринска Тракия.
 11. Според Пламен Павлов инициативата за сключването на мира всъщност била от византийска страна. Според него монахът Калокир всъщност бил византийски пратеник, който бил пратен по-рано, след Симеоновата смърт, а споменатото известие на Продължителя на Теофан за изпращането му от Петър с хрисовул при византийския император всъщност било завръщането му след изпълнената успешно мисия – Павлов, П., (2014). Векът на цар Самуил, стр. 17.
 12. История на българите, 1, 2003, стр. 271 (Издателство Труд).
 13. Тодоров, Тодор (2009). За мотивацията на българската делегация в Константинопол през есента на 927 година. Пътуванията в средновековна България, стр. 390.
 14. Продължителят на Т. – ГИБИ, 5, 1964, стр. 136-137; Лъв Граматик – ГИБИ, 5, 1964, стр. 167 – 168; Псевдо-Симеон, 5, 1964, стр. 182; Скилица-Кедрин – ГИБИ, 6, 1965, стр. 256; Продължителят на Георги Монах – ГИБИ, 6, 1965, стр. 150 – 152; Йоан Зонара – ГИБИ, 7, 1968, стр. 178.
 15. Златарски, В. (2002). История на българската държава през Средните векове, 1 (2), стр. 537; Songeon, R. P. Geerin (1913). Histoire de la Bulgarie, pp. 164 – 165; Мутафчиев, П. (1986). История на българския народ 681 – 1323, стр. 200, приема, че Георги Сурсуул е бил фактически глава на царството в началото на управлението на Петър.
 16. Снегаров, И. (1948 – 1949). Първата българска патриаршия. Годишник на Софийския университет. Богословски факултет, 26, стр. 22.
 17. Коледаров, П. (1979). Политическа география на Средновековната българска държава, 1, стр. 50 – 51. Васил Златарски приема, че единствената реална придобивка за Петър от завоеванията на Симеон била територията на приморските градове Девелт, Созопол и Агатопоп – Златарски, Васил (2002). История на българската държава през Средните векове, 1 (2), стр. 525. В противовес на това мнение, което се възприема и от други учени, Пламен Павлов приема, че пачалбата за цар Петър от Симеоновите завоевания след договора от 927 година е значително по-голяма, като смята, че земите от Странджа през Беломорието до днешно Косово и Албания остават български, включително и районът около големия византийски град Солун – Павлов, П. (2014). Векът на цар Самуил, стр. 20.
 18. Златарски, В. (2002). История на българската държава през Средните векове, 1 (2), стр. 525; Лъв Дякон – ГИБИ, 5, 1964, стр. 246 – 247.
 19. ГИБИ, 5, 1964, стр. 204; Константин Багрянородный (1991). Об управлени империей. Текст, перевод, комментарий, стр. 63; Златарски, В. (2002).

- История на българската държава през Средните векове, 1 (2), стр. 526.
20. Латински извори за българската история, 2, 1960, стр. 324 – 327.
21. Златарски, В. (2002). История на българската държава през Средните векове, 1 (2), стр. 840 – 845; Ангелов, Д., Примов, Б., Батаклиев, Г. (1967). Богомилството в България, Византия и Западна Европа в извори, стр. 41 – 46.
22. Бакалов, Г. (1983). Царската промулгация на Петър и неговите приемници в светлината на българо-византийските дипломатически отношения след договора от 927 година. Исторически преглед, 6, стр. 35 – 45; Златарски, В. (2002). История на българската държава през Средните векове, 1 (2), стр. 526 – 528; Дьолгер, Фр. (1943). Средновековното семейство на владетелите и народите и българският владетел. Списание на Българската академия на науките, клон Историко-филологически, т.32, кн.66, стр. 181 – 222; Dölger, Franz (1953). Byzans und die Europäische staatenwelt, pp. 154-155; Бакалов, Г. (1995). Средновековният български владетел, стр. 170 – 173; Тодоров, Тодор (2008). Владетелският статут и титла на цар Петър I след октомври 927 година: писмени сведения и сфрагистични данни. Юбилеен сборник. Сто години от рождението на д-р Васил Хараланов (1907 – 2007), стр. 93 – 107. В тази връзка големият византолог Алфред Рамбо приема, че същинското признаване на царската титла на Петър е станало едва след смъртта на Роман Лакапин, т. е. след 945 година, Rambaud, Alfred (1870). L'empire grec au X-me siècle, p. 342. Същата позиция застъпва и Songeon, R. P. Geerin (1913). Histoire de la Bulgarie, p. 166. Напоследък подобна позиция застъпва и Пириватрич, С. (2000). Самуиловата държава. Обхват и характер, стр. 45–46.
23. Герасимов, Т. (1939). Оловни печати на българските царе Симеон и Петър. Известия на Българския археологически институт, 22, стр. 359 – 363; Юркова, Й. (1980). Сребърен печат на цар Петър (927 – 968). Нумизматика, год. 14, кн. 3, стр. 3 – 11; Тотев, Т. (1989). Оловен печат на цар Петър (927 – 968). Нумизматика, год. 23, кн.2, стр. 40 – 41; Попконстантинов, К. (1979). Нов печат на цар Петър. Нумизматика, год. 13, кн.3, стр. 19 – 21; Йорданов, И (2009). България и Византия (864 – 971). Приноси на сфрагистиката. Пътуванията в средновековна България, стр. 54 – 58; Тодоров, Т. (2008). Владетелският статут и титла на цар Петър I след октомври 927 година: писмени сведения и сфрагистични данни. Юбилеен сборник. Сто години от рождението на д-р Васил Хараланов (1907 – 2007), стр. 99 – 103; Йорданов, И. (2001). Корпус на печатите на средновековна България, стр. 58 – 66.
24. Gelzer, H. (1902). Der Patriarchat von Achrida, p. 6-7; Иванов, Йордан (1970). Български старини из Македония, стр. 566.
25. Златарски, В. (2002). История на българската държава през Средните векове, 1 (2), стр. 529.
26. Златарски, В. (2002). История на българската държава през Средните векове, 1 (2), стр. 529 – 531; Златарски, В. (1924). Български архиепископи-

- патриарси през Първото царство. Известия на Историческото дружество в София, 6, стр. 62 – 65; Снегаров, Ив. (1948 – 1949). Първата българска патриаршия. Годишник на Софийския университет. Богословски факултет, 26, стр. 23 – 31, приема, че въпросът за признаването на патриаршеството на българския първосвещеник е все още спорен, като нито го отрича, нито го приема за напълно доказано; Гюзелев, В. (1999). Бележки върху йерархическия статус на българската църква и нейния върховен предстоятел през първия век от Покръстването 865 – 971. Религия и църква в България. Социални и културни измерения в Православието и неговата специфика в българските земи, стр. 105 – 106; Събев, Т. (1987). Самостоятелна народностна църква в средновековна България, стр. 245 – 246; Николова, Бистра (2001). Неравният път на признанието. Каноничното положение на българската църква през Средновековието, стр. 78 – 81, се съмнява в даването на патриаршески сан на българския архиепископ при сключването на мира от 927 година, като го поставя значително по-късно между 934 – 944 г. Подобна позиция застъпва и Пириватрич, С. (2000). Самуиловата държава. Обхват и характер, стр. 46.
27. За Мария-Ирина Лакапина вж. Игнатов, В. (2008). Българските царици. Владетелките на България VII – XIV век, стр. 13–14; Georgieva, S. (1995). The Byzantine princesses in Bulgaria. *Byzantinobulgarica*, 9, pp. 166 – 170.
28. ГИБИ, 5, 1964, стр. 203 – 204.
29. Тодоров, Т. (2004). Константин Багренородни и династичният брак между владетелските домове на Преслав и Константинопол от 927 година. Преславска книжовна школа, 7, стр. 377 – 383.
30. Runciman, St. (1929). *Emperor Romanus Lacapenus and his reign*, pp. 63 – 79.
31. Продължителят на Теофан – ГИБИ, 5, 1964, стр. 136–137; Лъв Граматик – ГИБИ, 5, 1964, стр. 167 – 168; Псевдо-Симеон – ГИБИ, 5, 1964, стр. 182; Скилица-Кедрин – ГИБИ, 6, 1965, стр. 256; Продължителят на Георги Монах – ГИБИ, 6, 1965, стр. 150 – 152; Йоан Зонара – ГИБИ, 7, 1968, стр. 178; Лиутпранд – Латински извори за българската история, 2, 1960, стр. 323 – 324; Гюзелев, Васил (2005). Значението на брака на цар Петър (927 – 969) с ромейката Мария-Ирина Лакапина (911 – 962). Културните текстове на миналото: носители, символи и идеи. Материали от Юбилейната международна научна конференция в чест на 60-годишнината на проф. Казимир Попконстантинов, 1, стр. 27 – 33; Шепард, Дж. (2007). Неспokoйни съседи. Българо-византийска конфронтация: обмен и съжителство през Средните векове, стр. 140 – 162.
32. Стоименов, Д. (1988). Към договора между България и Византия от 927 г. Векове, 6, стр. 19 – 21; Гюзелев, В. (1968). Добруджанският надпис и събитията в България през 943 г. Исторически преглед, 6, стр. 40 – 48.
33. Повесть временных лет, перевод Д. С. Лихачева и Б. А. Романова, 1, 1950, стр. 33 – 34; 229 – 231.
34. Rambaud, Alfred (1870). *L'empire grec au X-me siècle*, p. 390.

35. Венедикова, К. (1988). Българите в Мала Азия. От древността до наши дни, стр. 90.
36. История на българите, 1, 2003 (Издателство Труд), стр. 76.
37. Гильфердинг, А. (1868). Собрание сочинений, 1, стр. 114.
38. Дринов, М. (1930). Южните славяни и Византия през X век, стр. 60 – 62.
39. Иречек, К. (1999). История на българите, стр. 179 – 180.
40. Златарски, В. (2002). История на българската държава през Средните векове, 1 (2), стр. 535 – 536.
41. Мутафчиев, П. (1986). История на българския народ 681 – 1323, стр. 201.
42. Острогорски, Г. (1996). История на Византийската държава, стр. 356.
43. Дил, Ш. (1948). История Византийской империи, стр. 78.
44. Дуйчев, И. (1990). Рилският светец (фототипно издание), стр. 34.
45. Browning, R. (1975). Byzantium and Bulgaria. A comparative study across the early medieval frontier, p. 69.
46. Оболенски, Д. (2001). Византийската общност. Източна Европа 500 – 1453, стр. 158 – 159.
47. Fine, John V. A. (1983). The Early Medieval Balkans, pp. 161 – 162.
48. Божилов, И. (1983). Цар Симеон Велики (893–927). Златният век на средновековна България, стр. 147 – 148.
49. Иванова, О. В. (1989). Восстание 930 г. в Болгарии и болгаро-византийские отношения. Славяне и их соседи. Международные отношения в эпоху феодализма, стр. 13 – 14.
50. Николов, Г. Н. (2005). Централизъм и регионализъм в ранносредновековна България, стр. 117.
51. Успенский, Ф. И. (1997). История Византийской империи. Период Македонской династии (867 – 1057), стр. 311.
52. Сакъзов, Я. (1993). Българите в своята история, стр. 66.
53. Рънсиман, С. (1993). История на Първото българско царство, стр. 140 – 142.
54. Богданов, И. (1974). Симеон Велики, стр. 162 – 165.
55. История на България, 2, 1981 (Издателство на БАН), стр. 370 – 371.
56. Коледаров, П. (1982). Цар Петър I. Военноисторически сборник, 4, стр. 192 – 207.
57. Бакалов, Г. (1992). Цар Петър (927 – 970). История, 2, стр. 11 – 15.
58. Alexandrov, E. (1993). The Bulgarian-Byzantine Treaty of 927 (International Law Analysis). Bulgarian Historical Review, 1, pp. 34 – 53.
59. Tinnfeld, F. (1993). Byzantinische auswärtige Heiratspolitik vom 9. Zum 12. Jahrhundert. Byzantinoslavica, LIV, 1, p. 23.
60. История на българите, 1, 2003 (Издателство Труд), стр. 271 – 272.

61. Гюзелев, В. (2005). Значението на брака на цар Петър (927 – 969) и ромейската Мария-Ирина Лакапина (911 – 962). Културните текстове на миналото: носители, символи и идеи. Материали от Юбилейната международна научна конференция в чест на 60-годишнината на проф. Казимир Попконстантинов, 1, стр. 31.
62. Николов, А. (2006). Политическа мисъл в ранносредновековна България (средата на IX–началото на X век), стр. 233 – 237.
63. Николаев, В. Д. (1982). Значение договора 927 г. в истории болгаро-византийских отношений. Проблемы истории античности и средних веков, стр. 89 – 105.
64. ГИБИ, 5, 1964, стр. 82 – 101; Romilly J. H. Jenkins – The Peace with Bulgaria (927) Celebrated by Theodore Daphnopates – In: Romilly J. H. Jenkins – Studies on Byzantine History of the 9th and 10th centuries, 1970, pp. 287 – 303; Dujcev, I. (1978). On the Treaty of 927 with the Bulgarians. *Dumbarton Oaks Papers*, 32, pp. 219.

THE TREATY SIGNED BETWEEN BULGARIA AND THE BYZANTINE EMPIRE IN 927 AD

Abstract. This article deals with the treaty signed between Bulgaria and the Byzantine Empire in 927 AD. It aims to reveal the diplomatic negotiations preceding the treaty, to discuss its clauses and to present a historiographical analysis.

✉ **Mr. Stanimir Zvezdov**
Plovdiv University “Paisii Hilendarsky”
5, Krushevo St.
4000 Plovdiv, Bulgaria
E-mail: stanimir.zvezdov@abv.bg